

algun poc més de penetració que a les altres illes (BDC II, 97-8). En les altres zones extremes, el mot arriba fins al Sud valencià (almenys *Canyis* recull a Monòver *gos de l'aigua, Canyissas*, p. 11 = *gos d'aigües*) i a les muntanyes més altes del Maestrat, anoto a Xodos el nom de partida *l'Hort des gòsos* (1961); cap al NO. *gòs* en tots els pobles més alts de Cardós i Vall Ferrera (Tor, Àreu, Tavascan, 1932-4), així com a les Valls de Boi i de Barravés (BDC VI, 27); cf. Amades, BDC IX, 150. Però en tramuntar el límit de les llengües ressorgeix aquí immediatament *kán* (*ká* al capdamunt a la Vall d'Aran (*Voc. Ar.*)), si bé, com a diminutiu allà li fa companyia *gusét*.

En sentit invers, tot el domini llenguadocià del SO. ha generalitzat *gous* (pron. *gús*): amb una àrea que l'ALF ens permet de delimitar amb precisió: car engloba tot el departament de l'Aude (i es dona el cas que allà s'enfronten el continuador de CANIS en territori català, amb *gús* en domini occità, tan en sec, que ja en el primer poble de llengua occitana, Perillós, vaig registrar *gús*, 1960), tot l'Arieja llenguadocià (però *kán* en gascó del Coserans, i a Merencs i a Atsat, pobles a la frontera catalana indicaren *gús* i *ká* com a igualment usuals), als tres punts més NE. de l'Alta Garona (punts 752, 762, 763) i en dos punts adjacents dels departaments del Tarn i el Tarn-e-Garona (Grisolles); mentre que ja a l'Erau, i a la quasi totalitat d'aquests dos departaments, s'han mantingut pertot les formes descendents de CANIS; val a dir que en part en la forma *chin*, resultant de la intrusió del francès.

De fet es veu que d'antic l'extensió del nostre mot innovat degué arribar a ser un poc més gran, almenys en qualitat de terme afectiu. Car el trobem fins i tot en *Flamenca* (mj. S. XIII), poema el llenguatge del qual és molt nòrdic, si bé pertanyent encara a l'àrea dialectal llenguadocià (potser N. del Roergue?): on, parlant, si no m'erro, del repugnant gelós Archambaut, diu «garava ben los angles totz; / possas se vai, si coma *goz* / c'om geta de cort, jangolan, / que-s vai, per los osses, trian» (v. 1504); i a j'n'assenyalen un cas en Marcabré (fi S. XII, zona lldg.-gc., Rayn.). Avui *gús* arriba fins a Camarès (Aveyron), però amb el sentit de «petit chien de luxe pour les dames» (Schüle, *VRom.* II, 261). I un diminutiu *gosé* (*gossó* a l'altre ms.) apareix usat en el poema *Fadet Joglar*, del peirigordí (Guiraut de Calansó (anys 1195-1202) rimant en -ó (publicat per W. Keller, *RFgn.* XXII, 228); fr. ant. *goçon* (*Florimont*, God.). Algun altre testimoni antic occità en l'article de Sainéan: «Anc. prov. *cos*, *gos*, chien», *RFgn.* XXIII, 253-6.

Recurrent la Romània i països veïns, anem trobant testimonis de noms molt semblants al català, si bé amb limitació en el significat o en el temps, o valor condicionat, o extensió geogràfica molt limitada: els uns en variants fonètiques més o menys discrepants de la nostra, els altres de forma pràcticament idèntica. Algun trobador tot restant amb *can* per al masculí emprà *gossa* per al femení (Mahn, *Gedichte*, 725.6; i en Raimbaut de Vaqueiras), cosa que retrobem en algun autor francès antic de llenguatge dialectal (Jean de

Condé, en Du C.). En canvi d'altres porten només el masculí, però amb algun condicionament estilístic, fraseològic i dialectal: *gouz* en el Brunet Latin, *gos* a la *Geste de Liège*, cosa ben natural puix que avui resta viu, pron. *go*, en való però amb el sign. de «dogue» (cf. encara un *gossus* llatinitzat, l'any 1363, en Du C.); i hom aplega uns quants casos de *gos*, *goz*, en francès antic amb aplicació a una «console en forme de chien» (Flutre, *Rom.* LXV, 527-8). Com es veu és tan estesa aquesta forma delà els Pirineus, que en suma l'hem de declarar existent pertot, almenys amb caràcter ocasional, i que l'originalitat del català es reduí només a la tendència a generalitzar allò que en les llengües del Nord, restà personal, local o molt condicionat. Fins més enllà dels Pirineus occidentals, on hi ha formes més diferents, no deixà d'arribar-hi àdhuc aquesta, car si bé el port. i galleg són fidels a *cão* (*can*), tanmateix hi ha port. *goso* (ací amb sonora) per a 'gosset lladrarre'. I un *gozi*, com a variant de *mastinus*, apareix en la versió llatina dels *Fueros de Navarra* (ed. Lacarta-AMDuque, Estella-S. Seb., p. 354).

D'altra banda variants de tipus ja més diferent. Per una banda en alguns punts hi ha sorda inicial: *cos* i, els vells, *caus* (fem. *caussa*), en el baix-aragonès de Casp; si bé d'altres, allí i a la Puebla de Ixar, també usen el cat. *gos*, *gossa*, o especialitzen *gossa* en la *gossa jove*, i *gosés* o *gositicos* per als cadells (enfront de *perra* 'gossa vella': Casac., BDC XXIV, 167). Ens fa comprendre, això, que encara restem dins el mateix tipus general lèxic, amb les formes, netament hipocorístiques, en *k-* i altra terminació, que se'ns fan trobades en tants parlars castellans: en l'arag. de Fonz (AORBB II, 258) i en el català limítrof diuen *kóço*; *cucho* ja apareix un cop en Berceo (*Duelo*, 197d) per a «perro pequeño»: ara bé, en el fons, aquí no hi ha més que el resultat d'una assimilació en la forma de Bielsa *čúčo*, *čúča*, que hi designa el gos en general (reservant *can* per al gos de ramat; mentre que a la Vall de Gistau encara conserven l'ús d'aquest per a tota mena de gossos).

Tothom ha estat d'acord que en aquestes denominacions tenim una concreció del crit per atiar o aclamar i apellar la bèstia; que es presenta en català en la forma *aquissar*³ i, traslladat a l'animal mateix, en la denominació hipocorística *quisso*. Aquest apell o crit aquissador apareix en formes variades com *k-s*, *g-s*; i també, amb segona oclusiva, *ksk*, *gsk*! Com deia el *DAut.* per al castellà: «*cuç-cuç*, nombre con que vulgaramente se llama a los perros para darles de comer»; i ens recorda la dita «a perro viejo nunca *cuç-cuç*», recollida pels *refranes* de Blasco de Garay (1541). I això és ben internacional: no sabem que se substantivés en àrab, però allà ja es troba en fonts clàssiques *qús(i)* com a interjecció usada «in calling a dog» (Caspari-Wright-de Goeje, *Arabic Grammar* I, 295 B); calabr. *kučči-kučči* (Rohlf.).

Passem a observar que, sigui a causa de la repetició *kus-kus*, sigui, tant o més, perquè la interjecció mateixa comporti una variant més completa *ksk/gsk*, el cas és que en molts parlars castellans apareixen,